

УДК 811.111'25:811.161.2'373.6:636:001.4
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/26.195816>

Олена КИРИЧЕНКО,
orcid.org/0000-0002-2877-9517
старший викладач кафедри германської філології
Сумського державного університету
(Суми, Україна) *olena.kirichenco77@gmail.com*

Катерина МАРЧЕНКО,
orcid.org/0000-0001-8050-0205
студентка IV курсу
факультету іноземної філології та соціальних комунікацій
Сумського державного університету
(Суми, Україна) *katikoxperia@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

Статтю присвячено висвітленню питання терміновживання. Актуальність обраної теми зумовлена широким використанням термінів галузі тваринництва на сучасному етапі. За результатами досліджень науковців галузі комп'ютерної інженерії та аграрної промисловості випереджають інші за рівнем розвитку та залученням іноземного капіталу, що пояснює актуальність дослідження термінів та терміносполучень, які обслуговують ці галузі світової економіки. Використання англійської у галузі перекладу термінів тваринництва допомагає уникнути непорозуміння з точки зору двозначності термінів, адже точні відповідники у мові світового спілкування встигли закоренитись та побудувати інтернаціональні зв'язки.

Предметом дослідження стали терміни галузі тваринництва, а також специфічні граматичні особливості перекладу фахової термінології. Об'єктом дослідження стали основні засади перекладу галузевої термінології у наукових публікаціях та навчальних посібниках. Аналіз термінів галузі тваринництва, обґрунтування вибору перекладацьких методик, роль етимологічного аналізу під час перекладу термінів стали метою цього дослідження. Було показано зміну значення терміна залежно від контекстуального оточення, від фізіологічних особливостей, розглянуто ідею системності лексики, специфіку побудови фахових текстів та їх головні ознаки.

Більшість учених визнає системний характер лексичного складу мови, вказуючи на необхідність вивчення лексики в системних зв'язках та відношеннях. Проте до аргументів, що заперечують системність лексики, долучаються довільність виділення тематичних груп, полів, об'єднань слів, нечіткість їх складу і меж, розходження у характеристиці однієї і тієї ж групи слів різними дослідниками.

Подано порівняльну характеристику перекладу термінів українською та англійською мовами. Особливу увагу приділено граматичним особливостям перекладу термінів галузі тваринництва. Автори доходять висновку, що важливо не лише перекласти фаховий текст з урахуванням граматичних особливостей мови перекладу, а й віднайти саме той варіантний відповідник, який вжито автором у тексті мовою оригіналу.

Ключові слова: термін, терміносистема, етимологічний аналіз, етимологічні особливості, проблема упорядкування термінів, фаховий текст.

Olena KYRYCHENKO,
Senior Lecturer of Germanic Philology Department
of Sumy State University
(Sumy, Ukraine) *olena.kirichenco77@gmail.com*

Kateryna MARCHENKO,
orcid.org/0000-0001-8050-0205
IV year Student of Foreign Philology and Social Communications
of Sumy State University
(Sumy, Ukraine) *katikoxperia@gmail.com*

ISSUES OF ANIMAL HUSBANDRY TERMS TRANSLATION

The article deals with the issue of term use. The relevance of the chosen topic is due to the widespread use of the terms of the livestock industry at the present stage. According to scientific research, the computer engineering and agrarian industries are ahead as for the level of development and attracting foreign capital, which explains the relevance of the study of terms that serve these industries in the world economy. The use of English in the field of livestock terms' translation

helps to avoid misunderstandings as for ambiguity of terms, because the exact correspondences in this language of world communication have become traditional and fundamental.

The subject of the study are the terms of the livestock industry, as well as specific grammatical features of translation of professional terminology. The object of the study are the basic principles of translating industry terminology in scientific publications and textbooks. The analysis of the terms of the livestock industry, the rationale for the choice of translation methods, the role of etymological analysis in translating the terms have become the purpose of this study.

The authors revealed the change of the term meaning depending on the contextual environment, on the physiological peculiarities, as well as the idea of systematic vocabulary, the specifics of constructing professional texts and their main features.

The vast majority of scholars recognize the systemic nature of the lexical composition of the language, pointing to the need to study vocabulary in systemic relationships. However, arguments denying the systematic character of vocabulary include the arbitrariness of the selection of thematic groups, fields, combinations of words, the vagueness of their composition and boundaries, differences in the characterization of the same group of words by different researchers.

The authors presented a comparative description of the translation of terms into Ukrainian and English, having paid particular attention to the grammatical features of the terms translation in the livestock industry. The authors have concluded that it is important not only to translate the professional text, taking into account the grammatical features of the language of translation, but also to find the variant that the author used in the text in the original.

Key words: *term, term system, etymological analysis, etymological features, terms transformation task, professional text.*

Постановка проблеми. За результатами досліджень науковців протягом останніх років галузі комп'ютерної інженерії та аграрної промисловості випереджають інші за рівнем розвитку та залученням іноземного капіталу, що, своєю чергою, пояснює актуальність дослідження термінів та терміносполучень, які обслуговують ці галузі світової економіки. Не варто забувати й про конкурентоспроможність аграрної промисловості на світовій арені, що, безперечно, неможливо уявити без лінгвістичного фактора та сучасних технологій. Неможливо не враховувати той факт, що англійська була і залишається мовою світового спілкування. Саме вона традиційно використовувалась у сфері торгівлі, адже в інших мовах тоді, йдеться про XVIII ст., не було термінів для здійснення товарообмінних відносин. Англійська мова добре вкоренилась у цій галузі, тож жителі різних країн володіли двома мовами одразу. Незважаючи на плин часу, ця світова мова й досі є головною не лише в торгівлі, а і в бізнесі, освіті, науці та техніці.

Використання англійської у галузі перекладу термінів тваринництва допомагає уникнути непорозумінь з точки зору двозначності термінів, адже точні відповідники у мові світового спілкування встигли закоренитись та побудувати інтернаціональні зв'язки, які своєю чергою дають змогу розширити кордони співпраці та залучити закордонних інвесторів.

Предметом дослідження стали терміни галузі тваринництва, а також специфічні граматичні особливості перекладу фахової термінології.

Актуальність обраної теми зумовлена широким використанням термінів галузі тваринництва на сучасному етапі.

Об'єктом дослідження стали основні засади

перекладу галузевої термінології у наукових публікаціях та навчальних посібниках.

Аналіз деяких термінів галузі тваринництва, обґрунтування вибору перекладацьких методик, роль етимологічного аналізу під час перекладу термінів стали **метою цього дослідження**.

Аналіз досліджень. У наш час термінознавство стало однією з пріоритетних галузей, адже розвиток виробничих технологій потребує розробки понятійного апарату в усіх сферах виробництва. Українські лінгвісти плідно працюють задля досягнення цієї мети. Термінологічні системи в окремих галузях широко досліджуються у дисертаційних роботах, статтях та монографіях таких учених, як: О. Сербенська (юридична), Т. Панько (економічна), Н. Москаленко, В. Захарчишин (мовознавча), А. Крейтор (математична), В. Пілецький, І. Процик (фізична), І. Кочан (радіотехнічна), Г. Наконечна (хімічна), О. Литвин (машинобудівна), Л. Симоненко (біологічна), В. Марченко, І. Чепіга (будівельна), Є. Огар (друкарська), З. Куньч (риторична), М. Сташко (бібліотечна), С. Бібла (теологічна), О. Гриджук, І. Зінченко (народні художні промисли) та ін.

Основні українські термінологічні центри знаходяться у Києві, Львові та Харкові. Завдяки роботі цих установ уже вдалося збагатити українську термінологічну лексикографію. Але не тільки здобутки супроводжують розвиток термінознавства, зараз наявна проблема упорядкування термінів. Науковці розробили чотири підходи до її вирішення. За класифікацією Г. Наконечної:

1) формальний, для якого головним є кількісний показник, тобто якнайшвидше видання словника;

2) етнографічний базується на ідеї відродження національної термінології;

3) консервативний, прихильники якого виступають за збереження термінології в тому вигляді, в якому вона була за радянських часів; це так званий принцип «реальної мови»;

4) інтернаціональний, який ґрунтується на введенні до української термінології великої кількості запозичень, особливо з англійської мови;

5) поміркований, який передбачає упорядкування термінології з урахуванням історичних, національних, політичних чинників та створення оптимального варіанту (Проценко).

Виклад основного матеріалу. Будь-який термін або терміносполучення належить до системи, яка входить до складу семантичного центру. В основі системності лексики лежать внутрішні, семантичні зв'язки слів, а сама лексична система мови як з огляду на її складові частини, так і на зв'язки між ними є семантичною і виступає об'єктом дослідження лексикології та семасіології як система взаємозв'язаних, переплєтених класів слів, різних за обсягом та показниками. Цим зумовлюється особливий характер лексичної системи, її своєрідність і складність.

На сучасному етапі ідею системності лексики можна вважати загальноприйнятою, вона знайшла своє втілення у працях східнослов'янських лексикологів (О. Ахманова, В. Виноградов, В. Гак, В. Горпинич, А. Д'яков, Я. Закревська, Т. Кияк, М. Кочерган, Л. Лисиченко, Л. Москаленко, В. Русанівський, Л. Симоненко, О. Тараненко, Г. Уфимцева, Ф. Філін, Л. Щерба та ін.) (Марченко, 2008: 10).

Більшість учених визнає системний характер лексичного складу мови, вказуючи на необхідність вивчення лексики в системних зв'язках та відношеннях, незважаючи на всі складності, зумовлені специфікою об'єкта дослідження. «Значення слова визначається перш за все його відношенням до інших слів, тобто його місцем у лексичній системі», хоч «лексичні системи набагато складніші і ширші, ніж системи морфологічні, отже, лінгвістам навряд чи вдасться коли-небудь представити їх з такою ж ясністю і точністю» (Виноградов, 1960: 83).

Проте до аргументів, що заперечують системність лексики, долучаються такі факти, як довільність виділення тих чи інших тематичних груп, полів, об'єднань слів, нечіткість їх складу і меж, розходження у характеристиці однієї і тієї ж групи слів різними дослідниками. Фактично всі ці особливості опису лексики зумовлені будовою самої лексичної системи та її складових компонентів (підсистем). Однак, по-перше, більшість лексичних підсистем має відкритий характер: одні еле-

менти виходять із неї, інші – поповнюють її. Цей процес відбувається постійно, тому межі підсистем дифузні, нестійкі. По-друге, крім основних, ядерних лексем підсистеми, в ній завжди є значна периферія, на якій перебувають лексеми з інших лексико-семантичних груп (вони тільки за окремими семемами входять до складу вихідної групи). Це створює нестійкість кожної підсистеми, але саме ця нестійкість є основою для поєднання підсистем (лексико-семантичних груп) у єдину систему в цілому (Марченко, 2008: 11).

Предметом дослідження стали терміни та терміносполучення галузі тваринництва, адже на сучасному етапі виникають труднощі під час перекладу інформації саме у цій аграрній спеціальності. Вони спричинені різноманіттям не лише порід та видів тварин, а й їхніми фізіологічними особливостями. Нехтування цього фактора призводить до некоректного викладу змісту, а отже, до неправильного перекладу, що значно шкодить і розумінню інформації, і спричиняє похибки в технологічних процесах, а це своєю чергою призводить до значних економічних втрат.

У разі відбору термінів до фахової мови тваринництва необхідно включати ті значення слова, які виражають базові поняття. Лексику фахового тексту можна поділити за видами:

- 1) терміни певної галузі або інтегральні терміни;
- 2) міжгалузеві терміни (термінологічні одиниці суміжних наук);
- 3) напівтерміни, до яких можна віднести номенклатури;
- 4) професійні жаргонізми, які не претендують на точність та однозначність (Васенко, 2008: 74–75).

До прикладу було обрано роботу О. Педоренко «Організація вирощування ремонтного молодняку в умовах ПП «Радівське» с. Радівка Калинівського району», де авторка використала такі терміни: *ремонтний молодняк, теля, телиця, нетель* (Педоренко, 2013: 12). Усі зазначені терміни вживаються стосовно корови на різних стадіях фізіологічного розвитку. Так, наприклад, термін «ремонтний молодняк» – це високопродуктивний молодняк сільськогосподарських тварин, призначений для систематичної заміни в стаді вибракуваних тварин. У тлумачному словнику цей термін розглядається як *молоді тварини, молоді дерева, пагони*. Безумовно, у перекладі слід враховувати контекст та мету вживання терміна. За українсько-англійським словником надано такі еквіваленти терміна «молодняк»: *young animals, youth, young growth, young stock, young cattle*. Однак, зва-

жаючи на тлумачення під час перекладу англійською мовою, перше значення терміна «молодняк» – *young growth, saplings* – поріст молодого лісу. Як бачимо, український варіант забезпечує більшу еквівалентність стосовно значення терміна.

Як відомо, основним завданням перекладу є досягнення адекватності. Під цим терміном розуміють вичерпну передачу смислового змісту оригіналу і повну функціонально-стилістичну відповідність йому. На думку Л. Бархударова та Ю. Найди, переклад ніколи не може бути повним та абсолютним еквівалентом оригіналу, а намагання досягти еквівалентності може призвести до значного відходу від оригіналу.

Проте, зважаючи на контекстуальне значення, слід звернутись до словосполучення «ремонтний молодняк» – *herd replacements*. Беручи до уваги такий переклад, можна припустити, що термін українською мовою більш вичерпний, ніж його англійський відповідник. Це зумовлено тим, що в англійській мові перше значення терміна «молодняк» означає *porist lisu*, не стосується тваринного світу. Цей вид перекладу можна назвати «генералізацією значення», тому що термін “herd” – *стадо* – передбачає наявність корів різного віку, статі, а не лише молодняку. Крім цього, такий вид перекладу вважається найважчим, тому що словосполучення складається із загальноживаних слів, які лише в галузі тваринництва набувають певного значення як термін.

Динаміка фахової мови тваринництва досить часто віддаляє її від вихідної бази загальнолітературної мови та може призвести до виникнення непорозумінь між фахівцем та нефакхівцем, створює штучну атмосферу елітарності (Казимира, 2001).

Термін «теля» в роботах українських науковців має значення *молодняк великої рогатої худоби у віці до одного року*. Цей термін має чіткий відповідник в англійській мові *calf*: 1) the young of cattle, esp. domestic cattle; 2) the young of certain other mammals, such as the buffalo, elephant, giraffe, and whale; 3) a large piece of floating ice detached from an iceberg, etc.; 4) another name for calfskin (Словник АБYY Lingvo).

Термін *теля* не потребує контексту, адже цей термін однозначний, не вимагає уточнень. Те ж стосується й слова «телиця», для якого вживають усталений еквівалент *heifer*. «Нетель» – тільна телиця, за словником подано також відповідник *heifer*. Як бачимо, виникає двозначність терміна, оскільки «телиця» – це молода корова, яка ще жодного разу не телілася, а «нетель» – це молода корова, яка ще жодного разу не була вагітною

(Академічний тлумачний словник української мови, 1970). Перш за все така двозначність виникає в українській мові через дещо інший підхід до методологічного вивчення галузі тваринництва. Безумовно, не варто говорити про відсутність відповідника в тій чи іншій мові. Лексичний елемент, як відомо, перекладається не окремо сам по собі, в ізоляції від речення та тексту, де він вживається, а в сукупності його контекстуальних зв'язків та функціональних характеристик. Знання словникових відповідників є необхідною, але недостатньою умовою адекватного перекладу лексики. Крім цього, важливим є вміння підібрати контекстуальні відповідники, що не завжди фіксуються у перекладних словниках. У деяких випадках варто звернутися до конкретизації значення, яка зумовлена розбіжностями у функціональних характеристиках лексичного елемента терміна вихідної мови.

Фахові тексти у галузі тваринництва мають свою специфіку побудови. Її формують, наприклад, такі ознаки:

- 1) дієслово втрачає своє часове співвідношення і вживається здебільшого в теперішньому часі;
- 2) дієслово найчастіше вживається у пасивній формі;
- 3) дієслово як вид слова відіграє відносно меншу роль;
- 4) іменник відіграє важливішу роль;
- 5) однина вживається частіше, ніж множина;
- 6) прикметник вживається досить часто (Зуєнко, 2017: 94).

Нижче надано фрагменти зі статті І. Супрун «Етограми форм поведінки коней американської чверть кровної породи» з деякими специфічними ознаками галузі тваринництва.

Зроблено огляд основних літературних джерел з поведінки коней. – An ethogram of behavior forms among mares was developed (Бондаренко, 2015).

У наведеному прикладі зберігається одна з головних ознак, а саме дієслово вжито у пасивній формі. Крім того, слід звернути увагу на переклад терміна «кінь», адже у словнику знаходимо такий переклад: 1) *horse, steed (noem.)*; 2) *knight*; 3) *vaulting horse, pommel horse*. Натомість *mare* має відповідник «кобила»: 1) *самка жеребця; лошниця*; 2) *те саме, що кінь*. Зважаючи саме на ту особливість, що іменник у фахових текстах відіграє важливішу роль порівняно з дієсловом, можна зробити висновок, що термін *mare* вжито більш доцільно, оскільки контекстуально речення оточене такими термінами, як: «лактуючі кобили», «лоша», «поведінка матері», «жеребна кобила».

У статті Ю. Осадчої «Природа аномалій та смертності ембріонів страусів» бачимо відмінну рису фахового тексту, а саме переважання іменників над іншими частинами мови: *Описані дані фенотипного аналізу особливостей ембріональних аномалій та спектр і частота прояву морфологічних аномалій розвитку ембріонів страусів. – Described information to the phenotype analysis of features of embryo anomalies and spectrum and frequency of display of morphological anomalies development of embryos of ostriches* (Осадча, 2012).

З наведених прикладів бачимо, що важливо не лише перекласти фаховий текст з урахуванням граматичних особливостей мови перекладу, а й віднайти саме той варіантний відповідник,

який вжито автором у тексті мовою оригіналу. Ця справа вимагає знаходження еквівалента не лише для уривку, який необхідно перекласти, а й за необхідності опрацювати контекстуальне оточення для досягнення еквівалентності не лише терміна, а й усього тексту, що, безумовно, свідчитиме про компетентність та професіоналізм перекладача.

Висновки. Отже, було проаналізовано деякі терміни галузі тваринництва, обґрунтовано вибір перекладацьких методик, визначено роль етимологічного аналізу під час перекладу термінів, показано зміну значення терміна залежно від контекстуального оточення, а також від фізіологічних особливостей, розглянуто ідею системності лексики, специфіку побудови фахових текстів та їх головні ознаки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. 1970. URL: <http://sum.in.ua/>.
2. Бондаренко О. В. Використання комп'ютерного моделювання в селекції коней української верхової породи. *Вісник СНАУ*. 2015. URL: http://visnyk.snau.edu.ua/sample/files/snau_2015_2_27_tvaryn/JRN/8.
3. Васенко Л. А. Фахова українська мова / Л. А. Васенко, В. В. Дубічинський, О. М. Кримець. Київ : Центр учбової літератури, 2008. С. 74–75.
4. Виноградов В. В. Тези Празького лінгвістичного гуртка. 1960. С. 83.
5. Зуєнко Н. О. Особливості перекладу фахової мови тваринництва. *Молодий вчений*. 2017. С. 94.
6. Казимира З. І. Володіння фаховою англійською термінологією як запорука визнання українських спеціалістів у світі. Національний університет «Львівська політехніка». 2001. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8910/1/18>.
7. Марченко Т. А. Лексико-семантичні та словотвірні особливості назв городніх культур української мови : дис. канд. філ. наук : 10.02.01. Київ, 2008. С. 10–11.
8. Осадча Ю. В. Природа аномалій та смертності ембріонів страусів. *Вісник СНАУ*. 2012. URL: http://visnyk.snau.edu.ua/sample/files/snau_2012_12_tvaryn_21/JRN/19.
9. Педоренко О. В. Організація вирощування ремонтного молодняка в умовах ПП «Радівське» с. Радівка Калинівського району. Вінниця. 2013. С. 12.
10. Протенко Т. В. Історія виникнення науки про терміни, сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Київ. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/03_protlenko.
11. Словник ABYY Lingvo URL: <https://www.lingvolive.com/en-us>.

REFERENCES

1. Ukrainian language Academic glossary (1970). Retrieved from: <http://sum.in.ua/> [in Ukrainian].
2. Bondarenko, O. V. (2015). Computer modelling in "Ukrains'ka verhova" horse breeding. *Visnyk SNAU*. Retrieved from: http://visnyk.snau.edu.ua/sample/files/snau_2015_2_27_tvaryn/JRN/8 [in Ukrainian].
3. Vasenko, L. A. (2008). Ukrainian professional language / L. A. Vasenko, V. V. Dubichyns'kyi, O. M. Krymets'. Kyiv: Tsentr uchbovoyi literatury. P. 74–75 [in Ukrainian].
4. Vynohradov, V. V. (1960). Prague linguistic circle thesis. P. 83 [in Ukrainian].
5. Zuyenko, N. O. (2017). Peculiarities of animal husbandry professional language translation. *Molodyi vchenyi*. P. 94 [in Ukrainian].
6. Kazymyra, Z. I. (2001). English professional terminology proficiency as the means of world Ukrainian experts recognition. *Natsional'nyi universytet "Lvivs'ka politechnika"*. Retrieved from: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/8910/1/18> [in Ukrainian].
7. Marchenko, T. A. (2008). Lexical semantic and derivative peculiarities of Ukrainian vegetable names: thesis of Ph. D: 10.02.01. Kyiv, pp. 10–11 [in Ukrainian].
8. Osadcha U. V. (2012). Character of ostrich aperiodicity and mortality. *Visnyk SNAU*. Retrieved from: http://visnyk.snau.edu.ua/sample/files/snau_2012_12_tvaryn_21/JRN/19 [in Ukrainian].
9. Pedorenko, O. V. Organization of young animals nurture in PE "Radivs'ke" in Kalynivs'kyi district, Radivka village. *Vynnytsia*. 2013. P. 12 [in Ukrainian].
10. Protlenko, T. V. History of terms science origin, modern stage and development perspectives in Ukraine. Kyiv. Retrieved from: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/03_protlenko [in Ukrainian].
11. Dictionary ABYY Lingvo. Retrieved from: <https://www.lingvolive.com/en-us> [in Ukrainian].